

TÜRK FOLKLOR ve TURİZM DERGİSİ

Sahibi
**TÜRK FOLKLOR VE
TURİZM DERNEĞİ**
adına

Başkan
Kemal BAYTAŞ

Yazı İşleri Müdürü
Yaşar BATU

İÇİNDEKİLER

- 1) Folklor Nedir ?
- 2) Müzik
- 3) Halk Oyunları
- 4) Gaziantep'te Evlenme
Âdetleri
- 5) Folklor ve Gelişimi
- 6) Harput Elâzığ) Folk-
loru
- 7) Erzurum ve Folklor
- 8) Ulusal Kültürümüzün
Temel Sorunu Folk-
lor
- 9) Kars

Basıldığı Yer :
MARS MATBAASI
İbrahim Müteferrika
Sokak No. 11 - Ankara

MAYIS 1972

FOLKLOR NEDİR

Prof. ORHAN ACIPAYAMLI

Folklor sözü İngilizce birleşik bir terimdir.

1846 yılında William John Thoms tarafından ortaya atılmıştır. William ohn Tohms aslında bir Arkeoloğdur. Bu araştırmacı folklor sözüyle Halk arasında yaşayan ve kökleri mâzinin derinliklerinde bulunan gelenek, görenek, boş inanma, masal, ef. sane gibi halk ürünlerini kâstetmiştir. Zamanla folklor konusunda çeşitli adımlar atılmış aşağı yukarı her ulus kendisine göre bu konuda bir tanımlama yaptığı gibi Folklor sözünün karşılığı olarak Tradition Populaire, Tradizioni Popolari v.b. terimler ileri sürmüştür.

Bugün halâ folklor konusunda, bu sahanın bilim adamları arasında henüz bir anlaşma yoktur.

Türkiye'de durum aynı hatta daha da karışıktır. Her önüne gelen folklor konusunda yetkiliymiş gibi bir söz söylemektedir. Öyle ki; Radyolarımız, Televizyonumuz Folklor sözünü her nedense ısrarla Folklor şeklinde kullanarak büyük bir hata yapmaktadırlar. Diğer tarafta Türkiye'de Folklor sözünün karşılığı olarak Halkiyet, Budun bilim, Halk bilgisi ve başkaları gibi bir takım yakışsız terimler ortaya atılmış bulunmaktadır. Tamamen bir bilim olan Folklor sözü için Üniversitede okutulan derslerde Halk bilim terimi kullanılmaktadır.

Bugün bile Türkiye'de bazı araştırmacılar folklorun bir bilim olduğu konusunda tereddüt içindedirler. Halbuki folklorun kendisine ait bir alanı vardır, bu alan ise, Halktır. Ayrıca Halk bilimin kendisine özge kullandığı bir takım metodlar ve bu metodların uygulanması sonunda elde ettiği genellemeler kaideler hattâ sonuçlar mevcuttur. Demek oluyor ki; Folklor kesinlikle bir bilimdir. Öyle ki Avrupa ve Amerika Üniversitelerinde folklor konusunda geniş bir şekilde eğitim ve öğretim yapan kürsüler vardır.

Avrupa Üniversitelerindeki kürsü sayıları etnolojiye ait kürsü sayılarından daha fazladır.

Diğer taraftan Türkiyede folklor denilince akla Türkü ve Halk oyunları gelmektedir, bu çok yanlış bir anlayıştır.

Folklorun konusu o kadar geniştir ki; Halk ile ilgili bütün kültürler folklor çalışma alanı içine girer. Türkü ve Halk oyunları ise bunlar içinde ufakık bir damlacıktan ibarettir. Masallar, Hikâyeler, Ata Sözlere, Bilmeceler, Deyimler, Görenekler, Boş inanmalar, Halk Sanatları, Halk işçiliği ve başkaları folklorun sayılabileceğimiz yüzlerce konusundan burada sunduğumuz bir kısmı teşkil etmektedir.

Biz folkloru aşağıdaki şekilde tarif etmekteyiz:

Halk Bilimi bir Ulusun halkına ait her türlü maddî ve manevî kültürleri Araştırıp bulan ve bunlar üzerinde çalışarak Genel sonuçlara varmak isteyen bir bilimdir.

M Ü Z İ K

Suat M. ÖZORAN

Dünyada musiki ile ilgili iki tür vardır: Kuşlar ve insanlar. İnsanlara nazaran kuşlar daha müzisyenlerdir. Çünkü bütün sene ötebilirler, yani şarkı söyleyebilirler. Aşk, musikiyi körükleyen en büyük etkidir. Haziran ayında bülbülleri, evlendiği yıl Schumman'ın yüz şarkısını dinleyenler bunu iyi takdir ederler.

Kuşların çoğu basit ideli müzisyenlerdir; çıkardıkları nameler babadan oğula intikâl etmiş halk şarkıları tipindedir. Gerçi bu nağmelerin bazıları mevsimden mevsime biraz değişirse de, nesilden nesile geçerken pek az değişikliğe uğrar. Yine kuşlar yalnız melodi bilirler. Hiçbir zaman armoni çıkardıkları işitilmemiştir. İnsan da armoniyi bilirse de fakat bunun tarihi on asrı geçmez.

Kuşların musikideki ideleri pek dardır. Fakat insanlarda şekil görüşü pek eski zamanlarda meydana gelmiştir.

Bir tavuk kümesi, bir Partenon veya Süleymaniye camisindeki mimari esaslar, bir taka ile bir şilepteki yapım esasları bir olduğu gibi ne şekilde olursa olsun bütün musikide de esaslar aynıdır. Aradaki fark bu esasların daha mahirane kullanılmasıdır.

Bizde ara sıra Alaturka ve Alafranga musiki diye yanlış bir tasnif yapılmaktadır. Musikinin ne alaturkası ve ne de alafrangası olmadığı gibi, doğu ve batı musikisi diye tasnif yapmak da doğru olmasa gerek. Musikide majör ve minör kortları, melodi, kontur pua, armoni vardır. Gerçi armoni tamamıyla Avrupa ürünü ise de bugün yine Avrupa'da melodi canlanmaktadır. Doğuda doğan simya gelişe gelişe batıda kimya şeklini almıştır. Biz simyaya doğu kimyası ve kimyaya da batı kimyası dememekteyiz.

Kulaklarımızın küçüklükten beri bildiğimiz musiki ile dolmuş olması bunu hiç sayarak batı musikisini anladığımızı veya sevdiğimizi iddia etmek çarp bir görünüdür. Birincisini anlamayanların ikincisini anladıklarına onlar inansınlar. Bunu söylemekle daha gelişmiş olan, batı musikisi ismi verilen musikinin aleyhinde bulunmuş olmuyorum. Görüş olarak, her ikisini de aynı şiddette sevenlerdenim. Şu muhakkaktır ki biri diğerinin gelişmiş şekli olmakla beraber musikinin en ileri gittiği memleketlerde melodi yine vardır. Hattâ en büyükkompozitörlerin klâsik eserlerinde de armoni arasında melodi bağları görülmektedir.

Müzik ifadenin ilk şekli şarkı ile oyundur. Bunlardan birincisi fikrin heyecan ifadesi için bir ortam ve diğeri heyecanlı ifadenin beden hareketleri ile gösterilmesi usulüdür. Birincisi esas itibariyle melodik ve ikincisi ritmik mahiyettedir.

Müzik ifadeye daha başından beri hizmet eden şarkı ile oyun etkileri bütün musikide, hattâ zamanımızdaki musikide de görülür. Bach'ın bir suit'i dansın ve yine Bach'ın Frugue'ü şarkının tekâmülüdür.

İlim tarihi gibi musiki tarihi de insan veya cemiyetin gelişim dönemlerini gösteren belgeleri taşımaktadır.

HALK OYUNLARIMIZ

Nail TAN
Millî Folklor Enstitüsü
Müdür Yardımcısı

Türk Folklorunun en zengin bölümlerini, Halk Oyunları ve Halk Müziği oluşturmaktadır. Bu yüzdendir ki, yurdumuzda folklor denince genellikle bu bölümleri anlayanlar çoğunluktadır. Oysa, Folklor artık 20. yüzyılda tartışmasız olarak kabul edilen bir bilimdir ve Halk Oyunlarıyla, Halk Müziği onun yaşayan önemli iki bölümüdür.

Halk Oyunlarımız çeşit yönünden çok zengindir. İlden ile, hattâ köyden köye değişen bir çeşitlilik gösterdiği bilinmektedir. Bu çeşitliliğin başlıca nedeni; Türklerin 1071 Malazgirt Savaşı'ndan sonra, Anadolu'yu fethederken 24 Oğuz boyunun düzenli bir şekilde Anadolu'ya yerleştirilmesidir. Sözcüleri, savaşçı boylar sınır bölgelerine yerleştirilmiştir. Boyların ortak kültür özellikleri yanında, kendilerine özgü gelenekleri de vardı. Bu nedenin yanında iklim, yüzey şekilleri ve kültür alışverişleri de oyunlarımızın çeşitliliğini etkilemiştir. Folklorumuz üzerinde bugüne kadar yapılan araştırmalar 1300'ün üstünde Halk Oyunumuz olduğunu göstermektedir. Başka ulusların oyunları bu sayının çok altındadır. Halen yurdumuzda 1300 oyunumuzdan 400 kadarı oynanmaktadır, başka bir deyişle yaşamaktadır. Geriye kalanlar, ya tamamen ya da kısmen unutulmuş ölü oyunlardır.

Halk Oyunlarımızın kaynağı, Orta Asya'ya ve en eski Türk dini Şamanizm'e inmektedir. Bu dinin törenlerinde müzik eşliğinde yapılan hareketler zamanla zenginleşerek, kalıplaşarak, dinî etkilerden uzaklaşarak Halk Oyunları şekline girmiştir. Şamanizm dininin din adamı Şaman, davul da çalıyordu ve davul dinî törenlerde onun en önemli aracıydı.

Halk Oyunlarımız genellikle şu ana bölümlere ayrılarak incelenmektedir :

- a) Zeybek Oyunları: İzmir, Denizli, Muğla, Aydın, Balıkesir'de.
- b) Bar Oyunları: Kars, Erzurum, Ağrı, Erzincan, Van, Bitlis, Artvin, Elâzığ'da.
- c) Halay Oyunları: Çorum, Sivas, Malatya, Bingöl, Elâzığ'da.
- d) Hora ve Sirto Oyunları: Trakya'da.
- e) Kaşık Oyunları: Konya, Antalya, Mersin, Kütahya, Bilecik'te.
- f) Davul - Zurna Oyunları: Kastamonu, Bolu, Sinop, Zonguldak, Çankırı Çorum'da.

- g) Horon Oyunları: Ordu, Rize, Trabzon, Giresun'da.
h) Karşılama Oyunları: Trakya ve Marmara Bölgelerimizde.
i) Çiftetelli Oyunları: Hemen hemen yurdumuzun her yanında görülür.
ı) Savaş Oyunları: Bursa'nın Kılıç - Kalkan Oyunları gibi.

Bu oyun bölümlerinin dışında, daha küçük alanlarda görülen, Güvende, Mengi, Depki, Misket, Köroğlu, Sepetçioğlu oyunlar, da bulunmaktadır.

Bu arada yeri gelmişken, yanlış kullanılan birkaç terime de değinmeden geçemeyeceğim. Halk Oyunlarımız, Folklor biliminin yalnızca bir bölümü olduğuna göre, bu oyunları oynayan topluluklara, "Folklor Ekibi" demek yanlış olur. "Halk Oyunları Topluluğu" terimini kullanmak en doğrusudur. Aynı şekilde Folklor Yarışması, Folklor Festivali, Folklor Şenliği yanlış terimleri yerine de; Halk Oyunları Yarışması, Halk Oyunları Festivali, Halk Oyunları Şenliği terimlerini kullanmak gerektir.

Bugün için en önemli sorun, Halk Oyunlarımızın bozulmadan, kaybolmadan, yozlaşmadan otantik giyimi, müziği ve figürleriyle derlenmesidir.

TÜRKİYE KÖMÜR İŞLETMELERİ KURUMU

SERMAYESİ : 750.000.000 TL.

MERKEZİ : ANKARA

MÜESSESELERİ :

EKİ ZONGULDAK

GLİ TAVŞANLI

KST ANKARA

İŞLETMELERİ :

ALPAGUT - DODURGA

ÇORUM

ORTA ANADOLU LİNYİTLERİ

ÇAYIRHAN/NALLIHAN

ŞARK LİNYİTLERİ

AŞKALE/ERZURUM

GAZİANTEP'TE EVLENME ADETLERİ

Yaşar BATU
Gaziantep Folklor ve
Turizm Derneği Başkanı

A) KIZ İSTEME : Ergen ve delikanlı çağına giren erkek evlâdın vaziyeti evvelâ ananın nazarı dikkatini çeker, oğlunun hareketlerinden ne demek istediğini hisseden ana, bu durumu babayla konuştuktan sonra, oğlunun haberi olmadan tanıdıklar arasında (yine kimseye belli etmeden) yalnız olarak gezer. Tanıdığı ahbabları arasında oğluna uygun bulduğu kızı seçer. Bu kızın, kim olduğunu oğlanın babasına da bildirdikten sonra günün birinde, akraba ve yakın ahbablardan birkaç kişiyi de yanına alarak seçtiği kızın evine giderler. Bu gidişte kadınlar âdet üzere en süslü ve en yeni elbiselerini giyip ziynet eşyalarını da takınırlar. Kız evi tarafı gelişin mânasını hemen anlar. (Buna DÜĞÜRCÜ GİTME DENİR). Onlarda lâzım gelen iltifat ve ikramı yaparlar. Bir müddet oturulup, kız bu gelenler tarafından alıcı gözüyle tetkik edildikten sonra, oğlan tarafı kalkıp kendi evlerine dönerler.

O akşam, oğlanın anası, meseleyi babasına açarak kızı tamamiyle benimsediklerini ve uygun gördüklerini bildirir.

Bundan sonra iş artık tamamen babaya intikal eder. Baba, hatırı sayılır, sözü geçkin arkadaşlarından birkaç kişi alarak, bir iki gün evvel geleceğini haber verdiği, kız babasını evinde ziyaret etmek üzere giderler, kız babası da, yanına aldığı yakın arkadaşlarıyla evinde, oğlanbabasını kabul eder. Şerbetler, kahveler içildikten sonra oğlan babası;

— Kanınızı kanımıza, kanımızı kanınıza cana can katmaya geldik diye bir söz atar. Kız babası bu işe razı ise cevap verir.

— Allah kısmet etti ise ne yapalım yazı bozulmaz deyince artık kabul etti demektir ki, bundan sonra bu konu üzerinde esasa girilir. Konuşma pazarlık şekline dökülerek, oğlan babası;

— Söyle bakalım ne KALIN vereceğiz?.

Kız babası kendi kendine karar vermeden yanında bulunanların yüzlerine bakar. Onlara :

— Ne bileyim ne söyleyeyim bilmem ki ?

Diye kendi tarafına doğru bakar. (Âdet üzere, burada oğlan tarafı katıyen bunların yüzüne bakmayıp hepsi de başlarını önüne eğerler).

Kız tarafı busırada, işaretleşerek veya kulaktan kulağa hafifçe konuşmak suretiyle anlaşarak, karar verdikten sonra, kız babası hal ve vakte göre:

— Üç yüz altın kalın vermenizi dileriz.

Deyince, oğlan babası, kendi tarafına dönerek :

— Siz bu işe ne dersiniz?

Onlar tarafından biri, bu paraya itiraz ederek, münasip gördüğü bir miktarı söyler. Makul görülen bu teklifi kız tarafı da kabul eder. Kararlaştırılan para, oğlan babası tarafından orada derhal kızın babasına verilir. Kız babası bu parayı aldıktan sonra, orada bulunan kızın dayısı ve amcası hemen işe karışırlar:

— Hani bizim dayı pulumuz Emi pulumuz?

Âdet üzerine, oğlan tarafı ayrıca bunları da memnun edecek miktarda parayı kendilerine verir. Bu suretle, artık. İki taraf dönmeyecek şekilde karşılıklı bağlanarak, söz kesilir. Bu safha böylece sona erdikten sonra nişan safhasına geçilir.

**NIHAYET
YAKALADIM
VE
ZENGIN OLDUM**

SİZ DE

**SPORTOTO
OYNAYIN**

FOLKLOR VE GELİŞİMİ

Zümrüt ERK
Millî Folklor Enstitüsü
Araştırmacısı

Folkloru zengin bir ülkenin fertleri olarak bu konuda az da olsa malûmatı olan bir millet olmamız gereklidir. Bundan dolayı kendi çabalarıyla çalışmalar yapan arkadaşlara bu sahada bazı aydınlatıcı bilgiler vermek zorunluğu doğmuştur. Çünkü hiçbir bilim dalında gerekli bazı bilgiler olmadan araştırma ve çalışma yapılamıyacağı kanısındayım.

İlk olarak bir tarif ile işe başlayalım :

Genel olarak Folklor'u şu şekilde tarif edebiliriz; bir Ulusun halk tabakasının meydana getirmiş olduğu maddî ve manevî ürünleri belgeleyen bir bilimdir.

Türkiye'de bu terime zaman zaman çeşitli karşılıklar bulunmuşsa da tek bir kelime üzerinde henüz bir karara varılamamıştır. Kanımca bu kelimenin en doğru karşılığı "Halk - bilim" dir. Zaten aslı İngilizce olan ve İngiliz Arkeoloğu William Jhon Thoms tarafından ilk defa 22 Ağustos 1846 da "Atheneum" mecmuasında Ambrose Morton takma adıyla yayınlanan FOLKLORE kelimesinin, tam karşılığı da "Halkbilim" dir. Şöyle ki Folk: Halk, Lore: Bilim.

Folklor kelimesi oldukça çok kullanılan bir kelimedir. Fakat yerinde kullanılmasına çok az rastlanmaktadır. Bu da bize, bu kelimenin doğrusunu, yani ifade ettiği mânayı henüz iyi kavrayamamış olduğumuzu gösteriyor. Yeni yapılacak özel veya resmî çalışmalarla folklordan anlaşılan yanlış mânanın çok kısa zamanda silineceğine inanmaktayım.

Gelelim Folklorun bugüne kadar dünyada ve bizde geçirdiği aşamalara. Her bilim gibi Folklor da çeşitli aşamalar geçirerek bugünkü durumuna gelmiştir. İngiltere, Almanya ve Fransa'yı ele alarak bu gelişmeleri görelim:

İNGİLTERE'DE FOLKLOR :

1752'lerde A. Baurne'la İngiltere'de Folklor çalışmaları başlamıştır. A. Baurne, halk âdet ve hurafelerinden bahseden "Antiquates Vulgarnses" adlı eseri çıkarmıştır. 1846'da W. J. Thoms bu çalışmalara bir isim vererek çalışma sahalarını tayin etmektedir. Bu yeni ilim şubesinin ismi Folk-lore'dur. 1878'de "Folklor Record" dergisi çıkmaya başlıyor. Aynı senede kurulan "The Folk-lore" cemiyeti çalışmalarına hız veriyor. Bu arada birçok cemi-

yetler de teşekkül etmiştir. Bütün bunların çalışmaları bir arşivde birleştirilmiştir. Bu tempoda sürdürülen çalışmalar günümüze dek ulaşmıştır.

ALMANYA'DA FOLKLOR :

1843'de W. Wolf neşrettiği makalesinde folklordan ve konularından bahsetmiştir. 1890 senesinden beri de Almanya'nın hemen her tarafında Folklorla ilgili cemiyetler kurulmuş ve çalışmalar yapılmıştır. 1907 senesinde ihtiyacı hissedilen Halkbilgisi (Folklor) Atlası ancak 1928 senesinde yapılabilmektedir. Sonraları cemiyetler birleşmiş çeşitli merkezler kurulmuş ve bu merkezler vasıtasıyla yoğun bir araştırmaya girişilmiştir. 1939'larda 200.000 den fazla masal toplanmış, 220.000 Halk Türküsü derlenmiştir. Bugün kendi atlasını hazırlamış olan Alman Folklorcuları, Avrupa Atlasını hazırlamak için Avrupa devletleri folklorcularıyla münasebet halindedirler. Almandada Folklor kelimesinin karşılığı Volkskunde'dir.

FRANSA'DA FOLKLOR :

17. asırda Molyer Halk edebiyatı konularına önem vermiştir. Fakat 19. asır ortalarına kadar ciddi bir çalışma görülmemektedir. 1850'de devlet, çalışanlara önderlik ederek büyük bir hamle sağlamıştır. 1877'de "Mélusin" adlı mecmuayı takiben Folklor dergileri Folklor kelimesini kullanmadan yayınlanmaya başlandı. O senelerden zamanımıza kadar çalışmalar çeşitli yayınlarla tanıtılmıştır.

İlk Milletlerarası Folklor Kongresi 1889 da toplanmıştır.

Halen Meksika'da sadece Halk Oyunları ile ilgili bir Millî seviyede Enstitü vardır. Bunlar kendi halk oyunları üzerinde çalıştıkları gibi, oyunları baleyeye de aktarmaktadırlar.

Folklor konusunda hemen her memlekette kökü eskilere dayanan birçok çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır.

Gelelim TÜRKİYE'DE FOLKLOR çalışmalarına :

Dolaylı olarak bu konudan bahseden eserler içinde 11. yüzyılda Kaşgarlı Mahmut'un Divanı Lûgat-it Türk, 17. yüzyılda Evliya Çelebi'nin "Seyahatname" si görülmektedir.

Türkiye'de bilim adamlarının halk kültürüne bilim konusu olarak yönelmeleri 1990 sonlarına rastlar. Rıza Tevfik'in 1913'de "Folklor" adlı bir yazısı ile halk edebiyatını açıklamaya çalıştığı görülür. Ziya Gökalp 1923'de "Türkçülüğün Esasları" ile halkbilime verdiği önemi belirtmiştir. 1927'de Halkbilgisi derneği kurularak bu konuda gayet iyi veriler veren çalışmalar yapılmıştır. Bu arada kurulan Halkevleri, Folklor konuları üzerinde yoğun bir çalışma ve yayın faaliyeti yapmıştır.

1938'de A. Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde "Türk Dili ve Edebiyatı" kürsüsüne Halk Edebiyatı dersleri konmuş 1948'de 1 sene sonra kapanmış olan "Halkbilim" kürsüsü kurulmuştur.

Son 10 yıldır gene A. Ü. Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde evvelce kurulmuş olan Etnoloji kürsüsünde Folklor ve Etnografya konularında dersler

verilmektedir. Erzurum Üniversitesinde halen bir "Halk Edebiyatı" kürsüsü mevcuttur.

Bizdeki ve dünyadaki Folklor çalışmalarını sıraladığımızda bugün Folklorun bilim olarak artık yerleştiğini görmekteyiz. Fakat genç bir Folklorcu olarak Türk Folkloru konusunda halâ iyi bir çalışma ile ileri bir hamleye girişemediğimiz kanısındayım. Bu konuda ister resmî ister özel olsun, bizleri yorucu araştırma ve değerlendirme hasılı çalışmalar beklemektedir. Folklorla ilgilenen, bu sahada çalışan arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma başarılar dilerim.

GÜVENECEĞİNİZ MARKA

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ
Mamüllerini Kullanınız
Menfaatiniz ve Sağlığınız İcabıdır.

GÜNLÜK PASTÖRİZE SÜT
TAM YAĞLI YOĞURT,
AYRAN, HUSUSİ PASTÖRİZE TEREYAĞI
DONDURMA
TAM YAĞLI BEYAZ PEYNİR
NEFİS MEYVE SULARI

ATATÜRK ORMAN ÇİFTLİĞİ

HARPUT (ELAZIĞ) FOLKLORU

N. Yıldırım GENÇOSMANOĞLU

Folkloru üzerinde en az söz söylenen, en az eser verilen yer, Elâziğ ve çevresidir. Çok zengin folklor kaynakları olmasına rağmen, bugüne kadar, derinliğine bir araştırma yapılmamış olması üzücü ve düşündürücüdür.

Önce şunu belirtmeliyim ki, "Elâziğ Folkloru" sözü yanlıştır. Çünkü: Elâziğ, geçmişi ikiyüz yıla varmayan yeni bir şehir ve yeni bir isimdir. Folklor ise, birkaç yüz yılda meydana gelebilen ürünlerden olmayıp çok uzun zaman içinde oluşan ve gelişen bir olaydır.

Bu bakımdan, bu bölge folkloruna "Harput Folkloru" denilmesini doğru bulmaktayım. Elâziğ, Harput'un bir devamı olmakla beraber, folkloru yapan ve özleştiren Harput'tur.

Harput, ilk defa 1086 yılında Türklerin eline geçmiş ve bu tarihten sonra çevresi de devamlı olarak doğudan gelen Türk göçleriyle dolmuş; daha 12. yüzyılın başlarında şehir ve çevresi tamamen Türklerin kültür hâkimiyetine girmiştir.

Aynı zamanda Harput'un hemen o tarihlerde Artukoğulları devletinin merkezi oluşu da, çevrede kültür hâkimiyeti kurulmasını kolaylaştırmıştır.

Oğuz (Selçuk) boylarının Anadolu'ya getirdikleri yeni kültür, bu tarihlerden sonra her bölgenin özelliklerine göre şekillenmeye, özel nitelikler kazanmaya başlar. Şekil almada ve özellik kazanmada sosyal olayların olduğu kadar siyasi olayların ve coğrafyanın da yeri büyüktür.

Yazımın başında, folkloru üzerinde en az söz edilen, en az eser verilen yer olarak gösterdiğimiz Harput, daha başlangıçta bir hükümdar şehri olarak "Anadolu" Türk Tarihinde yerini almaktadır. Bu bakımdan askerî, siyasî yönden olduğu kadar kültürel yönden de hareketli ve bereketli bir yer olması gerekmektedir.

Hareketli ve bereketli bir zemin üzerinde gelişen folklorun zengin ve üstün vasıflı olacağı da söz götürmez bir gerçektir.

1515 yılında Türk - Osmanlı hâkimiyetine giren Harput, asıl şahsiyetini bu tarihlerden sonra bulmaya, Mektepleri, Medreseleri, çeşitli kültür kurumları ile tam bir kültür ve ilim şehri olmaya başlar.

Harput, Osmanlı'lar zamanında hükümdar şehri değildir. Fakat Artukoğulları zamanında hükümdar şehri, Osmanlılar zamanında ilim merkezi olmasının verdiği manevî yücelik, Harput'un folklor ürünlerine de iyice sinmiştir.

İşte, folklor araştırmacıları, Harput'tan derlenen örneklere bakarak, Anadolu'nun diğer bölgelerindeki örneklerle ilişki kurmakta zorluk çekmişler ve derinliğine araştırma yapmak imkânı da bulamadıkları için, Harput Folkloru hakkında açık ve seçik söz eden, eser veren kimse çıkmamıştır.

Harput oyunları ve kültürleri üzerinde en esaslı araştırmayı ve derlemeyi yapan Fikret Memiřođlu, ne yazık ki, bu konuda ilk eserini verdikten sonra Tanrı'nın rahmetine kavuşmuş; çalışmalarını yarıda kalmıştır.

Harput Folklorunu, derleyecek ve gün ışığına çıkarabilecek kimsenin, Elâziğ'li olması şarttır. Birçok yönleri ile Klâsik Türk Müziği özellikleri gösteren türküler, mayalar, divanlar... öyle bir çırpıda içinden çıkılacak nesnelere değildir.

Bugün, üzüntü ile ifade etmek isterim ki yukarıda adını andığım Fikret Memiřođlu, genç yaşında Tanrı'nın rahmetine kavuşmasaydı; Türk Müziđinde yeni bir çağ açacak malzemeyi, genç müzisyenlerin eline Harput folklorundan devşirerek verebilecekti. Onun ölümüyle, Elâziğ, yalnız bir evlâdını değil, kültürel şahsiyetini de kaybetmekle bahtına yanmalıdır.

Onun yetiştirdiği folklor ekiplerinden sonra, bugün türeyen ekipleri gördükçe, kaybettiğimiz şeyin ne büyük değer olduğunu daha iyi anlıyoruz.

Her oyuncunun, keyfine ve zevkine göre uydurular, figürler, pozisyonlar... folkloru katleden şahsiyetsizlikler olarak yüreklerimizi dağlamaktadır.

Elâziğ Kültür Derneği, ciddi faaliyetleri arasına, daha çok ciddiyet isteyen folkloru da alırsa Elâziğ için en hayırlı işi yapmış olacaktır.

İLLER BANKASI

1400'ü teknik olmak üzere 2400 elemanı ve 1 milyar 200 milyon liralık malî gücü ile İl Özel İdareleri, Belediyeler ve Köylerin,

HARİTA	TURİSTİK TESİSLER
İMAR PLÂNI	SOSYAL TESİSLER
İÇME SUYU	GIDA SANAYİİ
KANALİZASYON	TİCARİ TESİSLER
ELEKTRİK	İDARE BİNALARI

ve çeşitli hizmetlerini gerçekleştirir ve ortak idarelere kredi sağlar.

Yurt gerçeklerine uyarak ihtiyaçları tam olarak karşılayan kalkınmaya 4,5 milyar liralık katkıda bulunan bu Banka, yabancıların hayranlık duyduğu bir kuruluştur.

ERZURUM VE FOLKLOR

Adnan CİHANGİR
Erzurum Turizm ve Folklor
Derneği Başkanı

Folklor yönünden Erzurum için söylenilecekler en az söylenilmişler kadar çoktur. Bunları edebiyattan ayırıp san'at ve bilim çerçevesinde etüd etmek kuvvet ve kudretini kendimde bulamamakla beraber, bu konuda az da olsa bir özet sunabilmek özenti ve mutluluğu ile okuyucularımın huzuruna çıkmış bulunuyorum.

Erzurum Folklor'u başlı başına bir ülkeye yetecek zenginliktedir. Bir serhat şehrinin bu derece kuvvetli bir kaynağa sahip olmasını elbette tarihçilerimiz ve sosyoloğlarımız ayrı bir bakışla değerlendireceklerdir. Bu kadar zengin, tarihin derinliklerine dayalı folklor, başka milletlerde görülemez. Bunun nedenleri, niçini üzerine yazılmış eserler yok ve kaynaklar kifayetsizdir. Ancak günümüzde bu konuda faaliyette bulunan derneklerin, arzularını sağlamak istidadını gösterdiklerini memnuniyetle müşahade ediyoruz.

Tüm halk oyunlarımızda olduğu gibi, Erzurum BAR'larında seyircisini yerinden hoplatan, en az dikkat kesilmeğe sevkeden sihrililik vardır. O halde bunların yapısında, mânasında, anlamında, kökünde, insan denilen yarattığı ilgilendiren bir gizli kuvvetin var olduğu kabul edilmelidir.

Erzurum ve hinterlandında tutunmuş, halk oyunu olarak süre gelen ve kökü Göktürklerden öteye dayalı bulunan BAR'larımız, Türk folklor'u içerisinde san'at, kıvraklık, sağlık ve sportif arzulara cevap verdiği gibi, 1959 yılından beri Ankara'da faaliyette bulunan derneğimiz ile mahalli Erzurum derneği gibi kuruluşlarla da toplum kalkınmasında, toplum hayatının bir yanını tamamlamaktadır.

Milletler ileri iseler, her şeyleri ile ileri olurlar. Türlü alanlardaki faaliyetleri ve ekip çalışmaları, milletleri uygarlık düzeyinin zirvesine iter.

Beldemizin başlı başına bir Halkıyat'ı, gelenekleri ve Türkiye'nin en zengin folklor'u mevcut olduğuna göre, bu sahadaki faaliyetlerimiz ve ekip çalışmalarımız beldemizi gelecekte; en ileri kültüre, en yüksek bölge endüstrisine sahip kılacak ve Erzurum'u en güzel şehir olarak geliştirecektir.

ULUSAL KÜLTÜRÜMÜZÜN TEMEL SORUNU FOLKLOR

Şerif BAYKURT

Bugün köyde kentte, okulda dernekte, yurt içinde ve dışında onbinlerce, yüzbinlerce genç ulusal giyim kuşamlarımızı giyip halk danslarımızı oynuyor, türkülerimizi söylüyor ve "Folklor" tutkusuyla festivallere, bayramlara koşarak, eğlencelere, şenliklere katılıyor. Hele ulusal bir bayram oluyor mu, çocuklarımız, gençlerimiz çeşit çeşit biçim ve renkteki giysileriyle yolları, alanları, salonları doldurmuyorlar mı, işte o zaman ulusal duygularımız kabarıyor; seviniyor, bir hoş oluyoruz.

Demek oluyor ki, folklorun bir dalı olan halk dansları artık gençleri kendine büsbütün bağlayan ilginç bir konu niteliği kazandı. Bu ilginç nitelik, halk danslarıyla çok yakın ilişkisi bulunan halk giyim kuşamlarımızın da aynı ilgiyle ele alınması sonucunu doğurdu, çünkü danslarımızın, bölgesel giyim kuşamlarımızla oynanması kaçınılmaz bir olaydı.

İyi mi oldu onbinlerce, yüzbinlerce gencin halk danslarıyla, halk türküleriyle, geleneksel giyim kuşamlarımızla ilişkileri Elbette iyi oldu, hem de çok iyi oldu. Bu suretle kendini en az elli yıldanberi halk kültürü çalışmalarısıyla yıpratmış folklorcuların düşlerinden bir kısmı da gerçekleşmiş oldu

Ne var ki, Atatürk'ün halk kültürü yuvaları olarak açtığı ilk Halkevlerinin kapatılışından sonra, iyi bir kültür politikası güdülmediği için bu konuda da yanlış yollara gidildi. Halk dans ve giyimlerimizin bir kısmı, bilgisiz ellerin tahribatı sonunda tanınmaz hale geldi. Son zamanlarda da giyimlerimiz, halk danslarımızdan daha hızlı bir tempo ile bozulmaya başladı.

Folklorun her dalında özellikle dans, müzik ve giyim kuşam bölümlerinde meydana gelen ve hızla ilerleyen bu bozulmalara engel olunabilecek mi? Sanmıyorum. Bu bir toplumsal olaydır; gençler bu konuya iyi niyetle ve sevgiyle, bir kısım çıkarıcılar da kendi kişisel çıkarları yönüyle sınımsız bağlanmış bulunuyorlar, bu böyle sürüp gider.

Öyleyse ne yapalım? Elimizi kolumuzu bağlayıp bu konuya seyirci mi kalacağız? Ele alınacak bazı tedbirler yok mu? Hayır, seyirci kalmayacağız, ele alınacak bazı tedbirler var, hem de yıllarca önceden söylenip yazılmış tedbirler var. Bu bir kâhinlik değildi ki, yıllarca önceden bunun böyle olacağı belliydi. Ama ilgili makamlar konuya ciddiyetle eğilmedi, hatta eğilme gereğini bile duymadı, görmedi.

Tedbirlerden birini ve en başta gelenini söyleyelim: Halk danslarımızın halk müziğimizin, giyim kuşamlarımızın ve hatta her türlü halk bilgilerinin yeni teknik araçlarla, bir an önce ve gereği biçimde saptanması bu konudaki faydanın yarısından çoğunu kazandıracaktır.

Konu ulusal kültürümüzün temeliyle ilgilidir, ciddidir.

K A R S

OKTAY GÜNKURT

Kars ve havalisinde oyunların bir çoğu Kafkasyadan geçmedir. Muhtelif zamanlarda muhtelif sebeplerle yapılan muhaceretlerle, Muhtelif Türk kavimleri bu havaliye yerleşmiş, âdet ananeleriyle beraber oyunlarında unutmamışlardır. Bu oyunların sayısı o kadar çoktur ki burada sıralamaya imkân olmadığı için, bunlardan her icabeden yerde oynananların mühim olanlarının isimlerini ve oyun şekillerini aşağıya yazıyorum.

- 1 — Hoş Gelişler olan Mustafa Kemal Paşa
- 2 — Azarbaycan
- 3 — Terekeme
- 4 — Ceylani
- 5 — Kaşengi
- 6 — Nazlıbahar
- 7 — Yüzbir
- 8 — Tameri
- 9 — Şehşamil
- 10 — Seri bar a) Kars Yallısı b) Papiri c) Sarıseyran

Bunlardan hariç birde erkeklerin oynadıkları (Bar) denilen oyunlar vardır ki bu oyunları bazan kadınlarda oynarlar, Karsta bu oyunlara yallı derler.

- 1 — Erzurum
- 2 — Döne
- 3 — Koçeri

Bunların haricinde, Hoşbilerzik, Timuraga, Laççimene oyunlarında oynar bunları aynı zamanda Erzurumlularda oynarlar fakat Karslıların oynadıkları bu barlar Erzurumlularinkinden tamamen ayrıdır.

Karsta oyunların bir çoğu kız erkek beraber oynarlar her oyunun birde türküsü vardır. Bu türkü oyuncular tarafından bazande çalgıcılar tarafından söylenerek oynanır.

Mustafa Kemal Paşa oyunu: 1922 yılında bir ziyaret maksadiyle Kars'a teşrif eden Büyük Önder Mustafa Kemal Paşaya izafeten bestelenmiş ve huzurunda oynanmıştır. O günden bu güne kadar bu oyunun adına (Mustafa Kemal Paşa) demişler.

Azarbaycan oyunu: Azarbaycan Türkleri tarafından getirilmiş ve aslını kayıp etmeden Karstada aynı isim altında devam olunmuştur. Bu oyun bir kız bir erkek tarafından oynanır. Bu oyunda kol hareketleri Mısır rakslarında

olduğu gibi kollar ve eller büyük bir ifade kabiliyeti alır. Sonrada vucut hareketlerindeki ahenk gelir.

Terekeme: Bu oyun da bir erkek bir kız tarafından oynanır. Kız işveli hareketleriyle tahrik edici vaziyetlerle erkekten kaçmakta ve arada müsama-halı bazı hareketlerle erkeğe yaklaşırsa bile güya birden nadim olmuş gibi ani fırlayışlarla uzaklaşmaktadır. Erkekse daima kızı takip eder, kızın yüzünü görmek ona yaklaşmak ve hissiyatını anlatmak ister hareketlerle, yalnız jest-ler mimiklerle ifade olunan bir meftuniyet ve yakarış kelimesi yaratmaktadır

Ceylanı: Bu oyun icabında kadınla icabında yalnız erkek tarafından oynanır, bunda da eller kollar ve ayaklar terekemede olduğu gibi ustalıkla hareket eder.

Keşenği: Güzel manasına gelen bu oyun, kızlı erkekli oynanır. Düğün-lerde birkaç kız ve birkaç erkek hep beraber oynarlar.

Nazlıbahar: Bu oyunda diğerleri gibi kızlı erkekli oynanır fakat onlar gibi hareketli ve çevik değildir. Gayet ağır ve süzülerek oynanır bu bakımdan ismine Nazlıbahar demişler.

Yüzbir: Bir kız bir erkek tarafından bazende birkaç kız ve bir o kadarda erkek tarafından oynanır. Bu oyunda tamamen figürler karşılıklı yapılır ve her seferinde figürler değişiktir. Gurup halinde oynandığı zaman erkekler bir hizada kızlar bir hizada karşı karşıya gelinir, kızlar daima kendi etrafında oğlanlar ise kızların etrafında dönerler.

Tameri: Bu oyunun son kısmı Şehşamilde olduğu gibi hızlı ve sıçrayışlı hareketlerle oynanır. İlk çok ağır başlayan bu oyun zaman zaman birden bire hızlanır ve tekrar birden bire aniden yavaşlar oyunculara muziğe göre hareket ederler. Bu oyun bir kız bir erkek tarafından oynanır.

Şehşamil: Kafkasta Ruslara karşı uzun zaman mukavemet eden tarihi kahraman, Şehşamil'in ismini taşıyan bu oyun her tarafa yayılmış ve tanınmış bir oyundur. Mamafi bu yayılmada birçok figürler oldukça değişikliklere maruz kalmıştır. Ruslar bu oyundan mülhem alarak Kazaska'yı vucuda getirmişlerdir. Bu, kazak oyunudur. Kazaklarsa, Kafkaslıların komşusu olmak dolayısıyla, daima temas neticesi ŞEHŞAMİL oyununu değiştirerek almış ve buna Kazaska ismini vererek Rus oyunlarının ön safhasına geçirmişlerdir.

Bu oyun kızlı erkekli oynanır bu oyunda o kadar figür vardır ki burada tarifine imkân yoktur. Şehşamil oyunu bazan bir kaç kız ve bir o kadarda erkeklede oynanır. Çok hareketli bir oyun olduğu için en çok 10 dakika devam eder.

Seri Bar: Kızlı erkekli elle tutularak halka halinde oynan bu oyunun adına seri yallı derler. Üç barın bir araya gelerek müzik susmadan birinden diğerine geçildiği için Seri-bar (Seri Yallı) ismini almıştır. Karsta buna İğdir barıda denir. Bu oyunda şahıs adedi mevzubahis değildir. Yerin müsaitliğine göre icabında 20 erkek 20 de kız oynayabilir. Karsta, her düğünde bu oyun oynanır ve saatlerce devam eder.

İlkin gayet ağırdan başlar bir müddet sonra hızlılaşır bu hızlılaşma anında yallı başından başlayarak sıra ile kızlı erkekli ikişer ikişer çıkararak oynanır diğerleri yerlerinde durarak el çırpırlar bu hareket yallının sonundakine kadar gelir ve ondan sonra papiri denilen oyuna geçilir. Bu oyun gayet figürlü ve hareketlidir. Bu oyunada halka olarak devam edilir. Bundan sonra Sarı Seyran oyununa geçilir bu oyunda gayet hareketli ve figürlüdür.

**DURMADAN
BİR ÇİĞ GİBİ
BÜYÜYEN**

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

Bulduğunuz her yerde size hizmet
parolası ile çalışmaktadır.
Böylece yurt çapında gösterilen
ilgi ve güvene dayanarak
şubelerinin sayısını
her geçen gün çoğaltan

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

PARANIZDA EMNİYET, İŞLERİNİZDE KOLAYLIK
İSTİKBALİNİZDE GARANTİ DEMEKTEDİR.

TÜRKİYE VAKIFLAR BANKASI

TAHSİL BOYUNCA
AYLIK GELİR...

TÜRKİYE
ÖĞRETMENLER BANKASI

**OKUL YAPTIRMAK
BÜYÜK HAYIRDIR**

TÜRKİYE EMLAK KREDİ BANKASININ
İLK ve ORTA OKULLAR için
Her yıl Düzenlediği Ödüllü Resim Yarışmasına Katılınız

tasarruflarınızı
değerlendirmek için
size
yol gösterecek ışık

HER YERDE HER ZAMAN

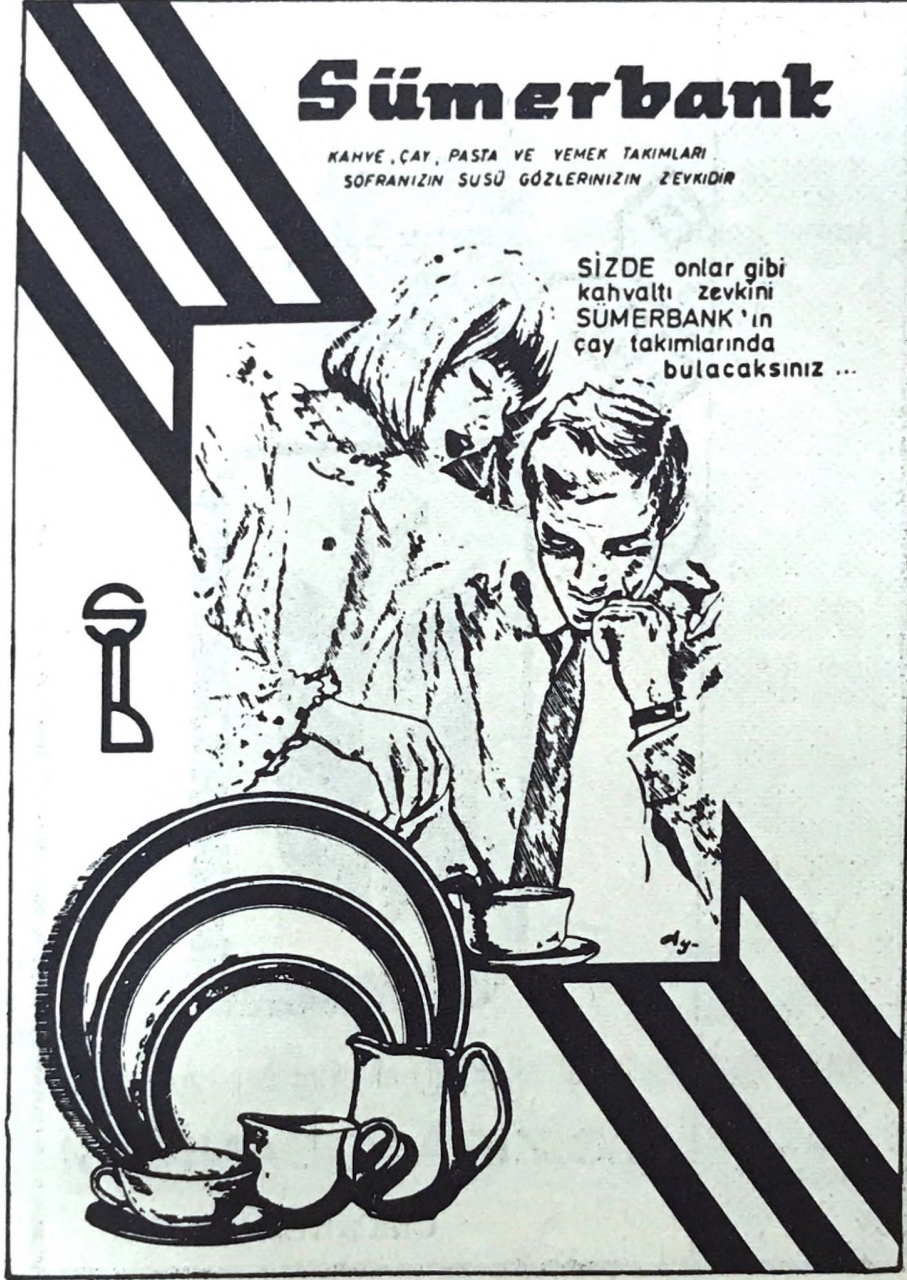
T.C.ZİRAAT BANKASI

olacaktır.

Sümerbank

KAHVE, ÇAY, PASTA VE YEMEK TAKIMLARI
SOFRANIZIN SUSU GÖZLERİNİZİN ZEYKİDİR

SİZDE onlar gibi
kahvaltı zevkini
SÜMERBANK'ın
çay takımlarında
bulacaksınız ...

Ş E K E R B A N K

Günden güne büyüyen gelişen banka

Ş E K E R B A N K

Bu güne kadar yaptırdığı köy okullarıyla köye, kültürün ışığını
getiren banka

Ş E K E R B A N K

İkramiye çekilişlerinde tasarruf sahiplerine yüzbinler
dağıtan banka

Ş E K E R B A N K

Birikmiş bütün tasarruflarınız için

Ş E K E R B A N K

Yeni

K A R A M Ü R S E L

Giyim ve İhtiyaç Maddeleri Ticaret ve Sanayi A. Ş.

KUMAS - KONFEKSİYON - TUHAFİYE - AYAKKABI - MEPRUŞAT

PARFÜMERİ - ELEKTRİK EV ALETLERİ - RADYO

TELEVİZYON - SAAT VE PLÂKLAR

Kızılay Gazi Mustafa Kemal Bulvarı No: 3 Tel. 12 50 02

Ulus İş Hanı Ankara Tel. 11 61 91

PTT

POSTA ÇEKLERİ İLE

- ☒ ——— KİRA
 - ☒ ——— TELEFON
 - ☒ ——— GAZ
 - ☒ ——— SU
 - ☒ ——— ELEKTRİK
 - ☒ ——— VERGİ
-

**BORÇLARINIZI
OTURDUĞUNUZ YERDEN VE HİÇBİR
MASRAFA GİRMEYEN
ÖDEYEBİLİRSİNİZ.**

ETİBANK
SİZİNDİR

ALTIN VE GÜMÜŞ
üreten tek banka

MUTLULUK
DOLU
GÜNLER
SİZİN
OLSUN

Delta Reklamcılık

**TÜRKİYE
HALK
BANKASI**

Bütün bankacılık hizmetleri için emrinizde olan Türkiye HALK BANKASI, size daha iyi hizmet edebilmek için servislerini - IBM makinaları ile teçiz etmiştir. çalışmalarımızda "Emniyet ve Sür'at" parolamızdır.